Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura i Mitjans de Comunicació
Direcció General del Patrimoni Cultural
Àrea de Coneixement i Recerca
Centre d'Informació i Documentació del Patrimoni Cultural

5606

Memòria dels treballs de neteja i consolidació duts a terme en el poblat ibèric del Turó d'en Boscà

David Asensio Vilaró

Avís legal
Aquesta obra està subjecta a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObresDerivades 2.5 de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi el titular dels drets i no se'n faci un ús comercial. No es pot alterar, modificar o generar una obra derivada a partir d'aquesta obra. La llicència completa es pot consultar a http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/es/legalcode.ca.

1.- INTRODUCCIÓ.....2
2.- MARC HISTÒRIC I GEOGRÀFIC.....3
3.- ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS.....5
3.- METODOLOGIA.....6
4.- DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS.....7
5.- CONCLUSIONS.....8
Bibliografia.....9
Planimetria.....10
Documentació Fotogràfica.....13

1.- INTRODUCCIÓ.

La següent memòria presenta els treballs de neteja i consolidació duts a terme en el en el poblat ibèric del Turó d'en Bosca (Badalona, Barcelonès), realitzats el mes de novembre de 2003.

Els treballs es van realitzar sota la direcció de l'arqueòleg David Asensio i Vilaró, d'acord amb la corresponent resolució de la *Direcció General del Patrimoni Cultural de la Generalitat de Catalunya.*

L'entitat sol·licitant de la intervenció és l'Ajuntament de Badalona a través del Museu de Badalona. El finançament va a càrrec del Museu de Badalona.

La intervenció està motivada per la intenció del Museu de Badalona de procedir periòdicament a una neteja del jaciment i a la consolidació d'aquelles estructures que es consideren més malmeses, com a mitjà de conservació de les restes arqueològiques. De fet, aquests treballs del 2003 segueixen la dinàmica endegada l'any 2001, amb una intervenció de característiques molt similars, igualment duta a terme per l'empresa Códex i dirigida pels arqueòlegs Jordi Morer i Miquel Caballero.

2.- MARC HISTÒRIC I GEOGRÀFIC.

El poblat ibèric del Turó d'en Boscà es troba situat en el terme municipal de Badalona (Barcelonès) al capdamunt d'un petit turó de 198 metres sobre el nivell del mar. Limita amb els municipis de Sant Adrià de Besós, Sta. Coloma de Gramenet, Montcada i Reixac, Sant Fost de Campcentelles, Tiana, Montgat i amb la mar Mediterrània.

El turó d'en Boscà forma part de la Serralada Litoral Catalana. El sòl bàsic que es troba en el turó d'en Boscà està format per sauló, sorres i llims. El fort pendent de la zona provoca que en el terreny una forta erosió que juntament amb el fort drenatge i escorrentia d'aigües, no facilita la sedimentació de terres. Aquest és l'origen d'un seguit de problemes de retenció de la vegetació de la zona.

Fins al segle XIX es conreava en bona part del turó la vinya, la qual originà la construcció d'unes terrasses o bancals per la retenció de sediments. A finals d'aquest segle la fil·loxera va acabar amb aquest cultiu. A partir dels anys 60 es tornà a explotar una antiga pedrera, la qual destruí bona part del turó i del jaciment.

El poblat ibèric del Turó d'en Boscà s'origina a partir d'un petit nucli d'hàbitat que es va establir en el turó cap a mitjans de segle IV aC. Cap a finals d'aquest segle es va estructurà un poblat amb un potent sistema defensiu i un complexa urbanisme adaptat a les condicions del terreny.

L'assentament va veure alterada la seva evolució per la presència a la zona dels romans que es va fer patent des de finals del segle III aC i durant tot el segle II aC.

L'abandó progressiu del poblat a partir de l'últim quart del segle II aC s'ha d'entendre com la conseqüència d'una reorganització romana del territori que tindria com a punt culminant la fundació *ex novo* d'una nova ciutat, *Baetulo*.

3.- ANTECEDENTS ARQUEOLÒGICS.

La primera noticia que es té del jaciment data de 1928 quant Serra Rafols (Serra-Rafols, 1928) comenta que en aquest indret s'havien trobat restes ibèriques i de terrissa semblants a les del proper poblat de Puig Castellar a Sta. Coloma de Gramenet.

La primera campanya d'excavació que es va dur a terme data de l'any 1933. Aquesta fou duta a terme per l'Agrupació Excursionista de Badalona posant al descobert un tram de la muralla, una torre de defensa i part d'unes escales que hi permetien l'accés.

L'any 1964, J. De la Vega realitzà un sondeig arqueològic, en el qual troba set nivells d'ocupació (De la Vega, 1966). L'Institut d'Arqueologia i Prehistòria de la Universitat de Barcelona realitzà, des de desembre de 1967 fins a finals de l'any 1968 una nova campanya d'excavació que posà al descobert una casa del poblat (Junyent, Baldellou, 1972).

L'any 1978 des del Museu de Badalona es varen reprendre els treballs arqueològics i l'any 1979 s'instal·là una tanca metàl·lica per delimitar i protegir l'espai ocupat del poblat (Padrós, 1982). Des de llavors i fins el 1988 es van dur a terme una sèrie de set campanyes d'excavació amb la iniciativa de l'Ajuntament de Badalona, Museu de Badalona i Generalitat de Catalunya.

3.- METODOLOGIA.

Els treballs realitzats es divideixen en dues fases:

A- Neteja general del jaciment.
B- Consolidació d'estructures.

La neteja s'ha dut a terme de forma manual respectant en tot moment la integritat de les estructures del jaciment.

L'objectiu de la consolidació ha estat el de salvaguardar les restes arqueològiques mitjançant l'afegit d'una o dues filades de pedres respectant l'aparença de l'aparell original, sense la intenció de fer una falsificació. És per això que en la conservació cal emprar materials menys durs o més solubles que els originals i, en tot cas, han de quedar clarament diferenciades les zones originals de les reconstruïdes.

D'altra banda, els materials emprats han estat sempre els mateixos que es feien servir en el període ibèric, és a dir, la pedra i un morter de calç tou (barreja de fang, petita proporció de calç i arena per tal de ser més soluble que l'original), defugint així de ciment, portland o qualsevol altre afegit modern.

La diferenciació entre les zones originals i les reconstruïdes van ser marcades mitjançant una cinta diferenciadora de color roig, visible i localitzable en tot moment i que permetria la **reversibilitat del procés**, és a dir, desmuntar la reconstrucció i tornar a deixar les restes tal com eren originalment.

4.- DESCRIPCIÓ DELS TREBALLS.

Els treballs de consolidació d'estructures realitzats durant la present intervenció s'han dut a terme a la zona on es va realitzar una campanya d'excavació durant els mesos de juliol i agost de 1979 (Guitart, Padrós, 1982 i 1987) i en el sector de la gran casa excavada a les darreries dels anys 60 (Junyent, Baldellou, 1972).

Es tracta d'una zona agrupada en 4 sectors que es correspon amb una zona d'habitació i esglaons de pedra que comunicaven amb una terrassa més alta. La datació de l'ocupació per aquesta zona es trobaria entorn el tercer quart del segle II aC i una amortització de finals del segle II aC.

Els treballs realitzats han consistit en la neteja general de tota la zona i en la consolidació, seguint els criteris abans esmentats, de les estructures de murs conservades que delimiten els anomenats sectors 2 i 3 (els murs que delimiten el sector o casa 1 ja van ser objecte de consolidació en la campanya anterior, a l'any 2001). El sector 2 es troba al nord i a una cota superior de l'esmentada Casa 1 i es tracta d'un espai delimitat només per dos murs en angle, els EL-1 i EL-2; de fet, el EL-1 constitueix alhora la paret posterior de la Casa 1 i mur de terrassa que permet salvar el desnivell que existeix en aquest punt entre tots dos sectors, 1 i 2. A l'est dels dos sectors, 1 i 2, hi ha una escala que permet accedir d'una terrassa a l'altre i a l'altra banda de l'escala, més a l'oest, hi ha restes de dos murs més en angle, els EL-10 i EL-11, que semblen definir un tercer habitatge, l'anomenat Sector 3. Precisament aquestes quatre estructures de murs, que permeten identificar dues cases més, a banda de la Casa 1, són les que han estat consolidades aquest any 2003. D'aquesta manera no només s'atura la seva degradació sinó que alhora es facilita la identificació i comprensió dels sectors i espais d'hàbitat d'aquesta zona. Igualment, s'ha procedit a reforçar, amb morter de calç, alguna de les grans lloses de pedra que conformen els esglaons de l'escala que separa els sectors 1 i 2, per una banda, i el sector 3, per l'altra.

Els murs es trobaven construïts amb carreus de mida mitjana i en alguns casos gran, amb les cares planes treballades i falcades entre si per nombroses pedres de mida petita, unides en sec, tècnica que sembla es va utilitzar en les fases més antigues del poblat. Els element 2 i 4 eren els que s'utilitzaven com a façana principal i donava al carrer esglaonat. Per la seva banda, l'Element 1 era, com dèiem, també un mur amb funcions d'aterrassament, fet que explica la presència d'algunes pedres o blocs de grans dimensions, per damunt del que és norma a les partes de recintes d'habitatge.

Pel que fa a consolidació d'estructures, aquest any 2003 s'ha intervingut també en el sector de la gran casa excavada a finals dels anys 60. En més de tres quartes parts els seu perímetre està delimitat per un fort retall a la roca natural, de manera que les seves parets estan formades per aquest mateix retall de roca, en algun punt, especialment a la paret posterior, assolint una alçada notable, vora dels dos metres. Cal dir que aquesta pràctica d'encabir cases retallant la roca és molt habitual i està ben documentada en d'altres nuclis laietans ubicats en turons amb forts pendents, com ara és el cas del Puig Castellar de Santa Coloma de Gramanet (amb cases amb més d'un metre de paret formada pel retall a la roca). Lògicament, a la banda de la façana, la que dóna al carrer d'accés, el retall a la roca és poc profund i en alguns punts fins i tot inexistent. Això fa que en aquesta banda, per tal de tancar l'habitatge, es basteixin parets de pedra que arrenquen des de la mateixa cota de circulació. Aquest és el cas de l'angle sud-est d'aquesta gran casa complexa, punt on es van documentar restes molt malmeses dels sòcols de pedra. Aquestes estructures conformen l'extrem final de costat llarg occidental i la totalitat de la paret de façana de la casa. Aquest dos murs en angle són els que hem consolidat en aquesta intervenció del 2003, fet que altra vegada suposa una millora notable en la percepció i comprensió de l'estructura general d'aquest espai d'habitació.

A més a més, de la mateixa manera que en la intervenció de l'any 2001, s'ha realitzat la neteja d'altres zones del jaciment i també del camí d'est a oest del jaciment, obert per tal de poder accedir a la on s'ha realitzat la consolidació al nord-est del poblat. Concretament s'ha netejat la zona a l'entorn de la torre de defensa i la muralla, la zona de l'habitació excavada al 1972 i la zona de carrers, escales i murs de terrassa del centre del poblat. En definitiva, la pràctica totalitat de l'àrea posada al descobert durant els anys anteriors d'excavació.

5.- CONCLUSIONS.

Els treballs duts a terme el mes de novembre de 2003 van consistir en la neteja i consolidació de la zona excavada durant la campanya duta a terme durant els mesos de juliol i agost de 1979 i d'altres del sector de la casa complexa excavada a les darreries dels anys 60.

Concretament, els treballs de consolidació han afectat un total de sis trams de murs que delimiten tres recintes o espais d'habitatge: els EL-1 i EL-2 que defineixen el Sector 2; els EL-10 i EL-11 que formen part del Sector 3 i els dos murs de l'angle sud-est de la gran casa excavada a finals dels anys 60. També s'ha consolidat i refermat part dels graons de l'escala ubicada entre els sectors 1, 2 i 3 o EL-13. Finalment, s'ha dut a terme una neteja general d'aquesta zona i de la totalitat de les estructures excavades en el jaciment.

Amb tot això es vol donar continuïtat a les tasques de manteniment i preservació del jaciment endegades l'any 2001. A més, alhora que es garanteix la conservació de les restes arqueològiques, la seva consolidació ajuda a una millor comprensió dels espais d'habitació dels que formen part.

Bibliografia.

- De la Vega, J. (1966): "Recinto urbano fortificado del Turó d'en Boscà" (Badalona)a Mediterrània 2. Pàg. 10-22. Barcelona.

- Guitart J., Padrós P. (1982): *El Turó d'en Boscà a les excavacions a Catalunya en els darrers anys*. Pàg. 179-180. Barcelona.

- Guitart J., Padrós P. (1987): "El poblat ibèric del Turó d'en Boscà" a Carrer dels arbres, 3. Pàg. 29-33. Badalona.

- Junyent E., Baldellou V. (1972): *Una vivienda ibèrica de Mas Bo*scà. Instituto de Arqueología y Prehistòria de la Universidad de Barcelona. Publicaciones Eventuales, nº 21. Barcelona.

- Serra-Rafols, J. (1928): *Forma Conventus. Baetulo-Blanda*. Barcelona.

- Zamora i Moreno (1996): *Les Ceràmiques de vernís negre del poblat ibèric del Turó d'en Boscà. Aproximació a la interpretació històrico-arqueològica del poblat*. Arqueonoia Edicions. Igualada.

PLANIMETRIA.

Relació de la planimetria.

1- Situació del Jaciment.
2- Planta resum dels treballs realitzats en la campanya 2003.
3- Detall dels treballs realitzats a la zona excavada l'any 1979.
4- Detall dels treballs realitzats en el sector de la casa excavada l'any 1968.

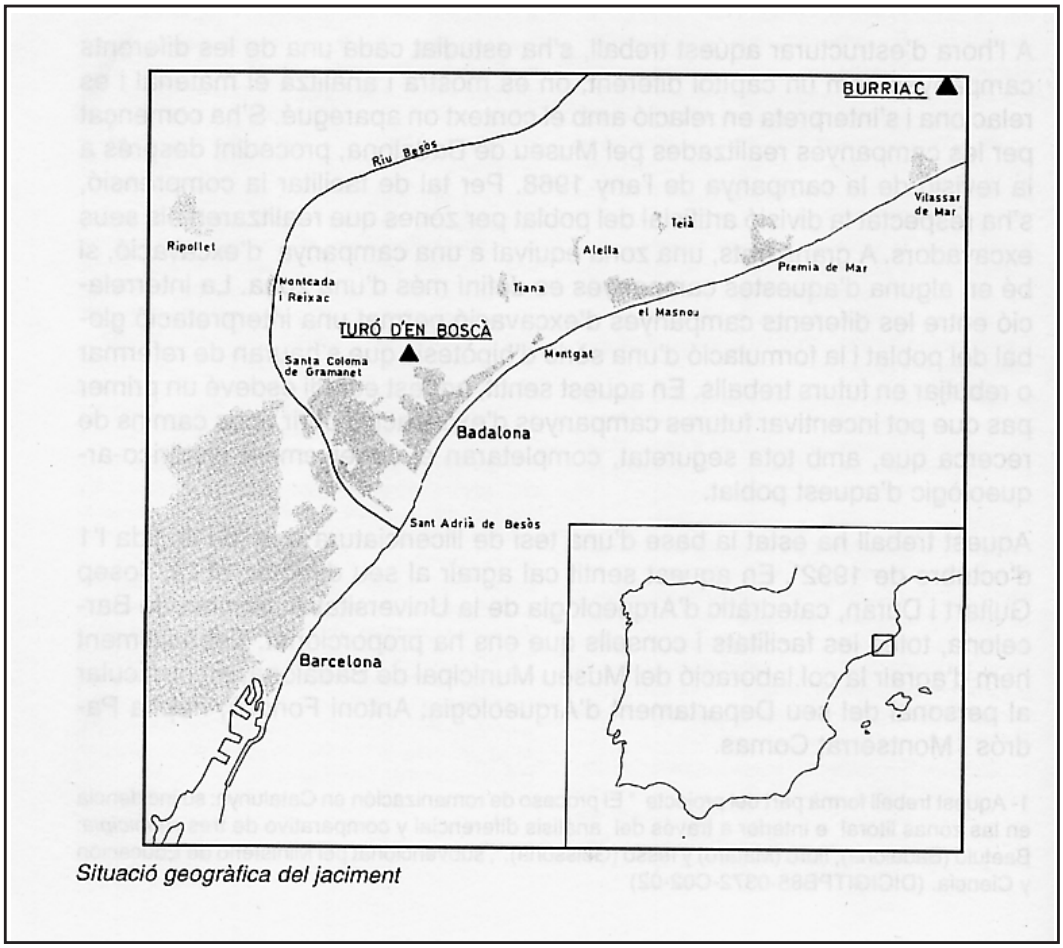

1.-Situació del jaciment (Zamora Moreno, 1996)

FIGURA 1

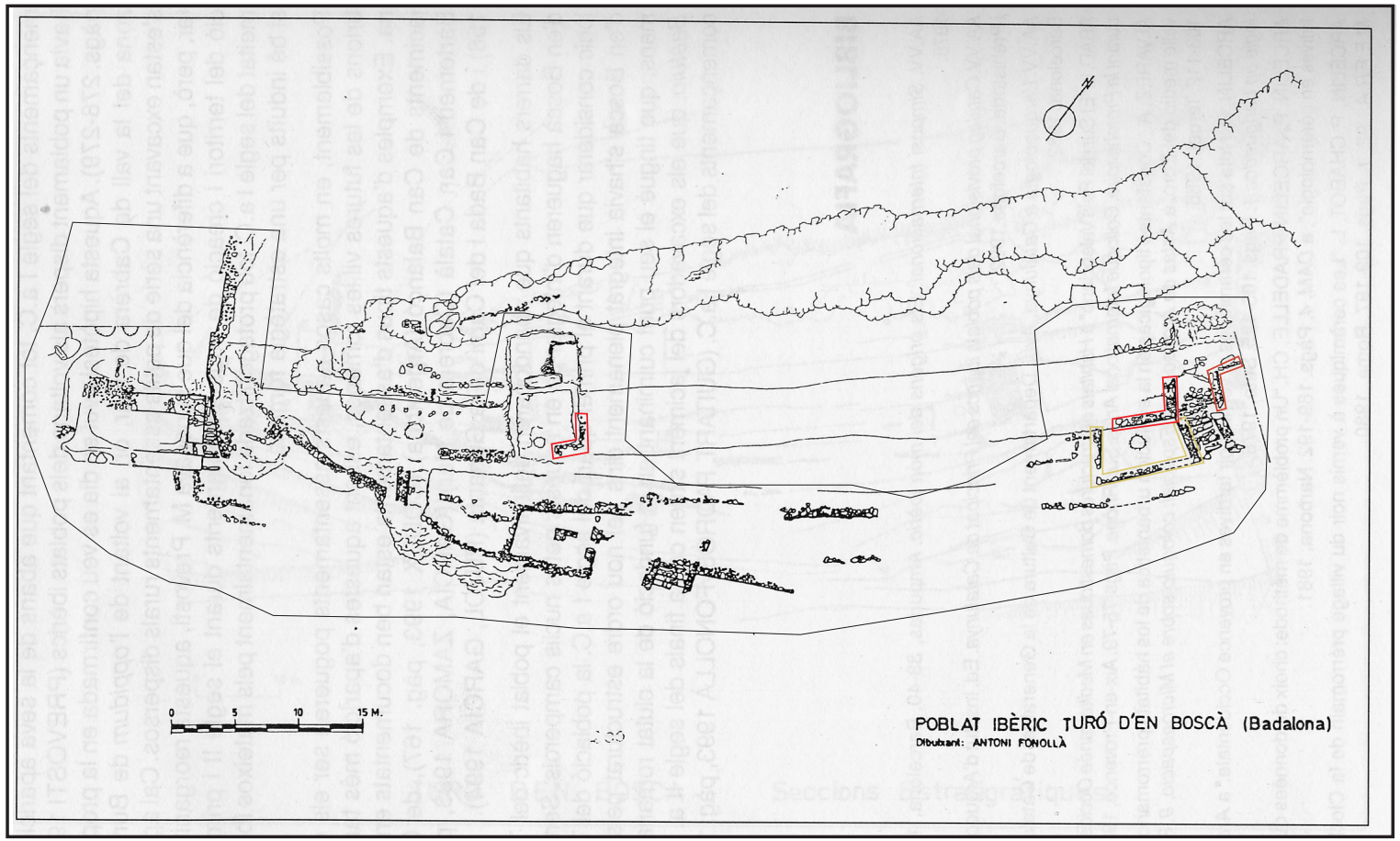

campanya 2003

Estructures Consolidades

Àrea Netejada

FIGURA 2

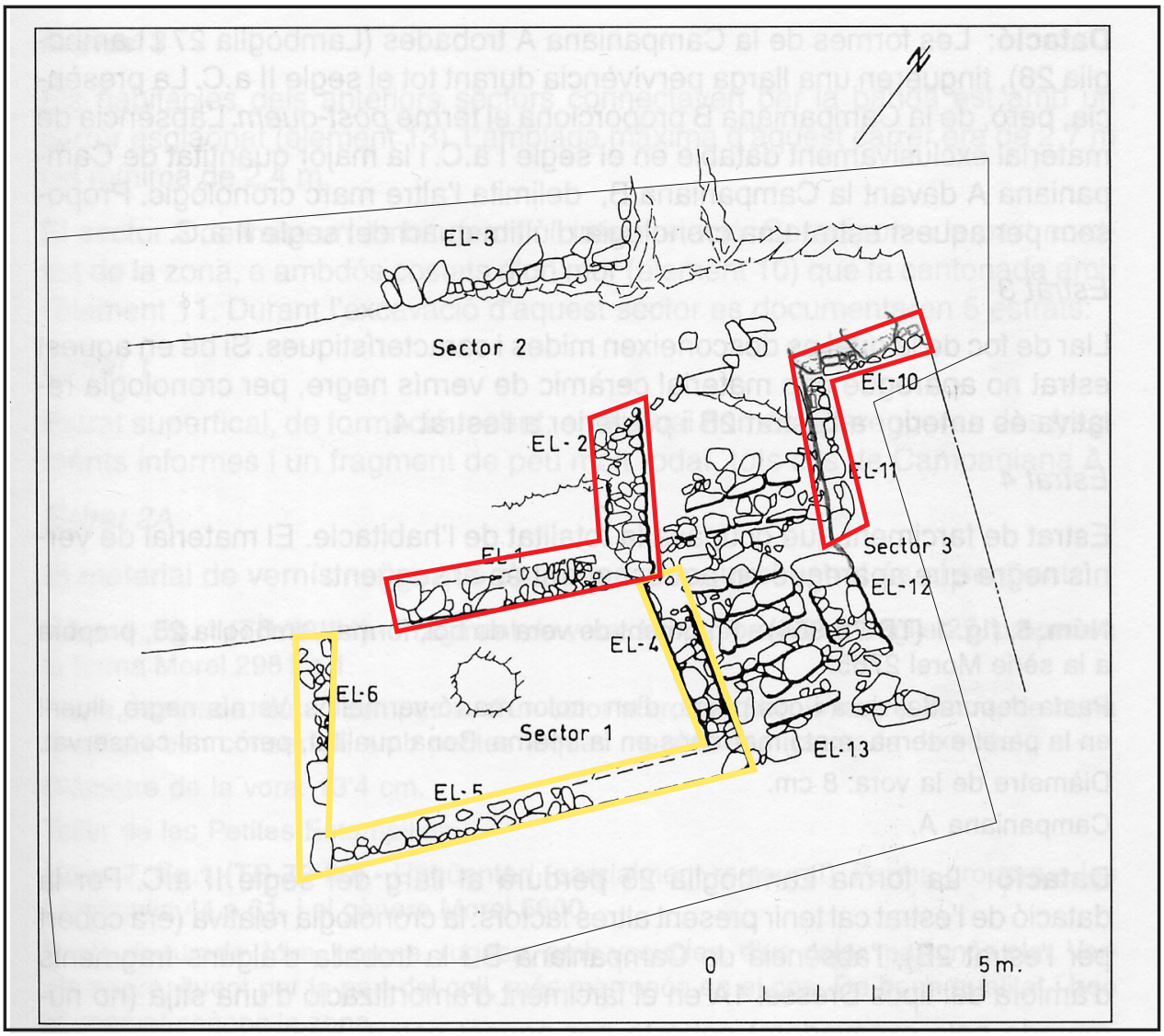

3.- Detall dels treballs realitzats a la zona excavada l'any 1979 (Zamora Moreno, 1996)

Est. Consolidades any 2002

Est. Consolidades any 2003

Àrea Netejada

FIGURA 3

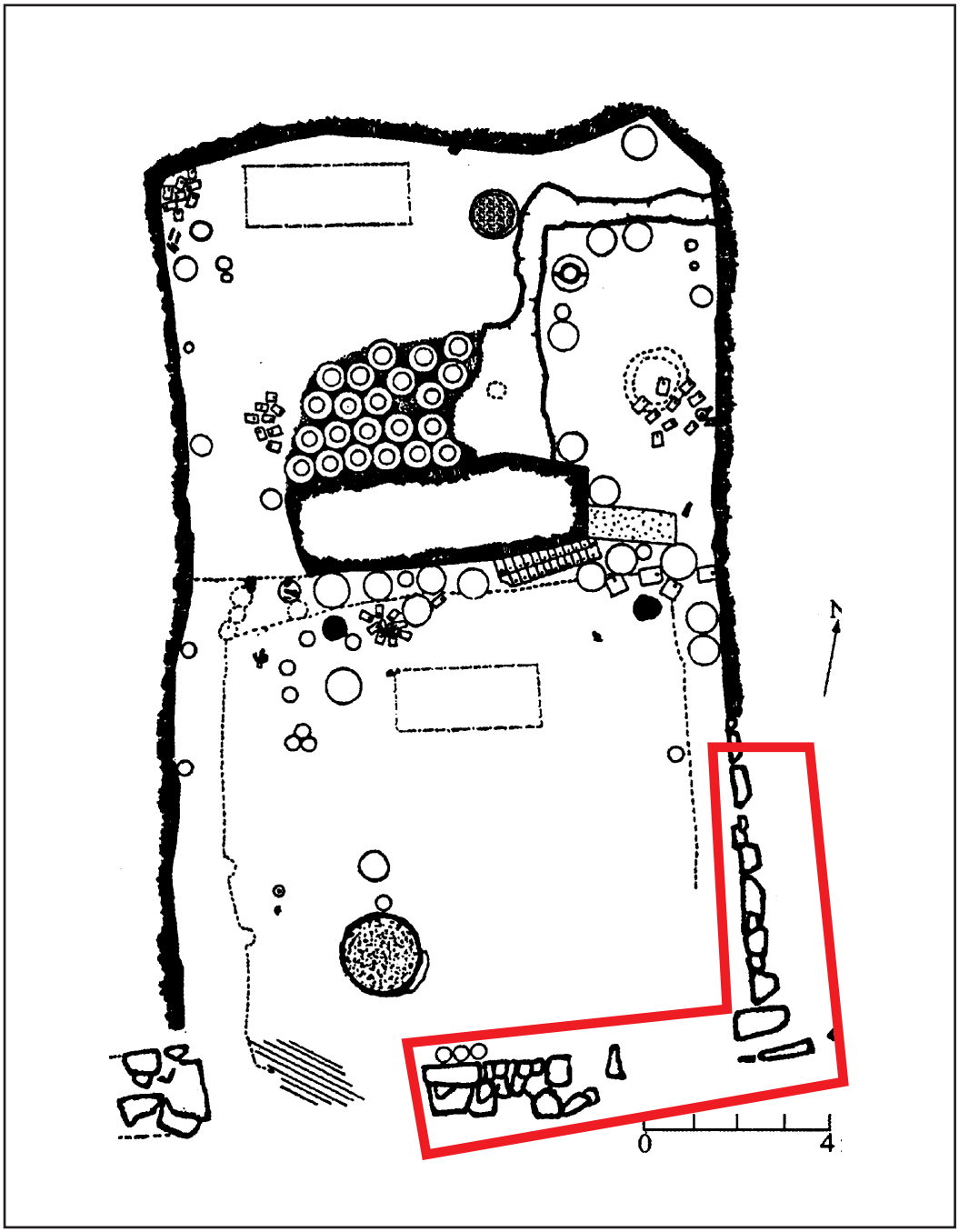

Casa excavada durant els anys 60 (JUNYENT, BALDELLOU, 1972).

Est. Consolidades any 2003

FIGURA 4

DOCUMENTACIÓ FOTOGRÁFICA.

- Inventari Fotogràfic:

1- Vista general del sector de la torre, un cop netejada, presa des de l'est.

2- Vista general de la zona central del jaciment, un cop netejada, presa des del sud.

3- Vista general de la casa excavada l'any 1968, un cop netejada, presa des de l'oest.

4- Vista general de la casa excavada l'any 1968, un cop netejada, presa des del nord.

5- Angle sud-est de la casa complexa, abans de ser consolidat, presa des del nord.

6- Angle sud-est de la casa complexa, abans de ser consolidat, presa des de l'est.

7- Angle sud-est de la casa complexa, un cop consolidat, presa des del nord.

8- Angle sud-est de la casa complexa, un cop consolidat, presa des de l'oest.

9- Vista general del Sector 1, un cop netejat, presa des de l'oest.

10- Vista general del Sector 1, un cop netejat, presa des de l'est.

11- Vista del murs EL-1 i EL-2 del sector 2, abans de la seva consolidació, presa des de l'oest.

12- Vista del murs EL-1 i EL-2 del sector 2, un cop consolidats, presa des de l'oest.

13- Vista frontal del mur de terrassa EL-1, abans de la seva consolidació, presa des del sud.

14- Vista frontal del mur de terrassa EL-1, un cop consolidat, presa des del sud.

15- Vista frontal del mur de façana EL-2 del sector 2, un cop consolidat, presa des de l'est.

16- Vista dels murs EL-10 i EL-11, del sector 3, abans de la seva consolidació, presa des del sud.

17- Vista dels murs EL-10 i EL-11, del sector 3, un cop consolidats, presa des del sud.

18- Vista dels murs EL-10 i EL-11, del sector 3, abans de la seva consolidació, presa des del nord.

19- Vista dels murs EL-10 i EL-11, del sector 3, un cop consolidats, presa des del nord.